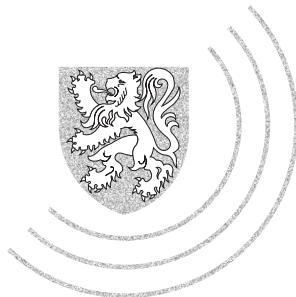

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2003-2004

29 maart 2004

VOORSTEL VAN DECREET

– van de heren Robert Voorhamme, Koen Helsen, Eloi Glorieux en Jos Bex –

**houdende eisen en handhavingsmaatregelen op het vlak van de energieprestaties
en het binnenklimaat voor gebouwen en tot invoering van een energieprestatiecertificaat**

HOORZITTING

VERSLAG

**namens de Commissie voor Openbare Werken, Mobiliteit en Energie
uitgebracht door de heer Jean-Paul Peuskens**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : mevrouw Wivina Demeester-De Meyer.

Vaste leden :

de heren Ludwig Caluwé, Carl Decaluwe, mevrouw Wivina Demeester-De Meyer, de heer Jan Verfaillie ;

de heren Marc Cordeel, André Denys, Koen Helsen, Patrick Lachaert ;

de heren Jean Geraerts, Pieter Huybrechts, Johan Van Brusselen ;

de heren Jean-Paul Peuskens, Robert Voorhamme ;

de heer Eloi Glorieux ;

de heer Jos Bex.

Plaatsvervangers :

de heren Jos De Meyer, Freddy Sarens, Eddy Schuermans, mevrouw Ilse Van Eetvelde ;

mevrouw Anny De Maght-Aelbrecht, de heren Didier Ramoudt, Jul Van Aperen, Marc van den Abeelen ;

mevrouw Marleen Van den Eynde, de heren Roland Van Goethem, Luk Van Nieuwenhuysen ;

de heren Jacky Maes, Bruno Tobback ;

de heer Johan Malcorps ;

de heer Jan Loones.

Zie :

1379 (2002-2003)

– Nr. 1 : Voorstel van decreet

DAMES EN HEREN,

De Commissie organiseerde op woensdag 24 maart 2004 een hoorzitting in het kader van de bespreking van het voorstel van decreet van de heren Robert Voorhamme, Koen Helsen, Eloi Glorieux en Jos Bex houdende eisen en handhavingsmaatregelen op het vlak van energieprestaties en het binnenklimaat voor gebouwen en tot invoering van een energieprestatiecertificaat.

Drie instanties – het Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf (WTCB), het Verbond van Vlaamse architecten en de Vlaamse Architectenvereniging, afgevaardigd door de Orde van Architecten, en ten slotte de Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) – werden gehoord.

1. Uiteenzetting door de heer Peter Wouters, vertegenwoordiger van het Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf (WTCB)

De heer Peter Wouters : De Vlaamse overheid liet enkele jaren geleden een studie uitvoeren over de stand van zaken betreffende wetgeving rond het energiegebruik in gebouwen. Op de grafiek kan men het berekende K-peil zien voor 200 woongelegenheden in Vlaanderen. Elk dossier werd door twee onafhankelijke architecten berekend. Indien er verschillen waren, zocht men naar een consensus. Sinds 1992 bestaat er een wet in Vlaanderen die bepaalt dat een nieuwbouw moet voldoen aan de K65-norm. Die wet werd na een jaar verstrengd tot K55. Op de grafiek kan men zien dat veel woningen niet aan deze normen voldoen en dat er geen koppeling is tussen de wetgeving en de implementatie ervan in de praktijk.

In totaal hebben wij 50 woningen bekeken die aan geen enkele eis moesten voldoen, wat betekent dat de bouwaanvraag werd ingediend voor september 1992. De gemiddelde K-niveaus voor eengezinswoningen en appartementsgebouwen kan men terugvinden op het staafdiagram. We hebben ook 50 woningen bekeken die aan de eis K65 moesten voldoen tijdens het overgangsjaar. Men kan echter zien dat de gemiddelde niveaus bijna onveranderd bleven. Men kan redeneren dat men zich in een overgangsfase bevond en dat de nodige aanpassingen nog moesten worden doorgevoerd. De periode waarin de K55-eis gold, toont ons echter geen verbetering in het gemiddelde prestatieniveau. Men kan dan ook besluiten dat de wetgeving in het verleden niet automatisch heeft geleid tot de beoogde verbetering. Het is belangrijk om na te denken

over een verstrenging van de eisen en over een kader dat de waarschijnlijkheid verhoogt dat de wetgeving wordt toegepast.

Als men het energieverbruik van een kantoorgebouw bekijkt, stelt men vast dat er een belangrijk transmissieverlies is. Dit is verbonden aan de kwaliteit van de gebouwenschil. Uit berekeningen van een vijftigtal kantoren blijkt dat een derde van het primair energieverbruik toe te schrijven is aan verwarming ten gevolge van de verliezen door de gebouwenschil. Ventilatie en infiltratie door lekken en kieren staan in voor een zesde van het energieverbruik. Pompen en ventilatoren staan in voor 7 procent van het energieverbruik en actieve koeling voor 9 procent. Ongeveer een derde van het primaire energieverbruik van kantoren die voldoen aan de huidige eisen, wordt toegeschreven aan verlichting. Het is zeker belangrijk om in de toekomstige wetgeving aandacht te besteden aan isolatie. Wil men echt komen tot een beduidende verbetering van de energiezuinigheid van het gebouwenpark, moet men voor kantoren en scholen ook rekening houden met de verlichting.

Eind 2002 werd de Europese energieprestatierichtlijn goedgekeurd die als algemene doelstelling heeft te komen tot een verbeterde energieprestatie van gebouwen in de Europese Unie. De richtlijn legt onze gewesten een berekeningsmethode op voor de geïntegreerde energieprestatie. Bovendien moet men voor alle nieuwe gebouwen minimeisen opstellen conform deze methode. De overheid moet eveneens minimeisen opleggen voor belangrijke renovaties van grote gebouwen. Een volgende belangrijke uitdaging is het afleveren van een energiecertificaat van ten hoogste 10 jaar oud voor elke nieuwbouw en elk verhuurd of verkocht gebouw. Tot slot bepaalt de richtlijn dat men moet overgaan tot regelmatige keuring van de c.v.-ketels en airconditioninginstallaties. Het huidige voorstel van decreet creëert het wettelijke kader om in Vlaanderen deze richtlijn te implementeren.

Sinds 1992 werden er eisen gesteld betreffende de isolatie van woningen door invoering van het K55-niveau. Men ervaart dat deze onvoldoende worden toegepast en dat er de laatste tien jaar een belangrijke evolutie is in de behoefte. Men besteedt meer aandacht aan zonnewinsten, ventilatie, energieproductie, verlichting en hernieuwbare energie. Men moet energie ruimer bekijken dan alleen de transmissieverliezen. Het comfort neemt eveneens aan belang toe. Hierbij kan men denken aan oververhitting, het visueel comfort en een goede luchtkwaliteit.

Het decreet en de uitvoeringsbesluiten moeten volgens ons twee belangrijke doelstellingen realiseren. Ten eerste moet men randvoorwaarden realiseren die een grote garantie bieden dat de regelgeving behoorlijk wordt toegepast. Ten tweede moet men komen tot bepalingsmethodes die beter beantwoorden aan de behoeften van vandaag. Isolatie blijft belangrijk, maar men moet ook aandacht hebben voor de verschillende vormen van energiegebruik en voor het binnenklimaat in gebouwen. Men moet ook proberen een kader te creëren voor de implementatie van de Europese richtlijn.

Welke eisen worden er voorgesteld voor nieuwbouwwoningen? Voor de isolatie lijkt het logisch om op het niveau van de componenten minimale prestaties te eisen. Het huidige eisenconcept van U-waarden blijft dus bestaan. Elk element van de gebouwenschil moet een zekere isolatiekwaliteit hebben. Ook een gemiddelde minimale isolatiekwaliteit voor de hele gebouwenschil, het K-peil, blijft bestaan. Europa legt ons expliciet het E-peil op, dat een eis stelt inzake de energieprestatie van een gebouw. Daarnaast zijn er minimale ventilatievoorzieningen die worden opgelegd om een goede luchtkwaliteit te verzekeren en om bouwschade te voorkomen.

Bij het uitwerken van de methodiek probeerde men na te gaan wat de uitdagingen zijn waarop men een antwoord moet geven om te komen tot een goede wetgeving. 7 uitdagingen hebben te maken met rekenprocedures. Men moet bijvoorbeeld kijken naar het totaalgebruik, het binnenklimaat, de implementatie van de Europese normen en de terbeschikkingstelling van de nodige software. Het is zeer belangrijk dat men de nodige software uitwerkt om de regelgeving toe te passen. Minstens zo belangrijk zijn de uitdagingen op het vlak van wetgeving en implementatie. Men moet de complexiteit beheersen, overleg voeren met de bouwsector, aandacht besteden aan de werkomstandigheden van de verschillende actoren, betrouwbare data opgeven, realistische eisen stellen en een goed kader opzetten voor controle. Inzake de beheersing van de complexiteit is eenvoud belangrijk. Als een bouwheer geconfronteerd wordt met twee woningen die op het eerste zicht identiek zijn, maar waarvan de ene woning een zonnecollector heeft, verwacht hij een ander energiecertificaat. Hetzelfde geldt voor woningen met een gebalanceerde ventilatie met een warmtewisselaar, koudebruggen, thermostaatkranen, zonnewering en leidingisolatie. Men moet een evenwicht zoeken tussen eenvoud en details.

Het voorstel van decreet en de uitvoeringsbesluiten geven een eenvoudige toepassing van de procedure voor diegenen die betrokken zijn bij klassieke woningbouw en klassieke technieken en die niet geïnteresseerd zijn in berekeningen. Zij die wel gemotiveerd zijn om meer rekenwerk te verrichten kunnen dit, daar de procedures dit toelaten. Er werden ook berekeningen voorzien voor meer geavanceerde technieken zoals daglichtgestuurde verlichting en verwarmingsinstallaties. Voor innovatieve systemen die niet automatisch door de rekenprocedures kunnen worden berekend, voorzien het decreet en de uitvoeringsbesluiten de mogelijkheid om via het principe van gelijkwaardigheid de prestatie van het gebouw te bepalen. Wij denken dat de procedures beantwoorden aan de vraag naar eenvoud.

Een andere uitdaging die voor ons belangrijk was, is het overleg met de bouwsector. Er is de voorbije jaren veel energie gestoken in overleg op verschillende niveaus. Hierbij denkt men aan overlegplatformen en gespecialiseerde vergaderingen. Ook architecten en ingenieurs werden in het overleg betrokken, aangezien zij verslagen zullen moeten opmaken. Op vraag van de meeste bouwactoren heeft men ook geprobeerd in alle Belgische gewesten tot een enkele rekenmethodiek te komen.

Het uitgangspunt van het overleg is dat alle sectoren de kans moeten krijgen om de methode en de filosofie goed te begrijpen, om hun bedenkingen en hun kritiek te kennen te geven en om tot een formulering te komen die maximaal beantwoordt aan de verschillende bezorgdheden. Wij denken dat het huidige voorstel daar in belangrijke mate aan beantwoordt. De perfectie is niet voor vandaag. Met verschillende sectoren hebben we de deelaspecten afzonderlijk besproken. Dat is begonnen in het voorjaar van 2000 en is globaal beëindigd in 2002. Wij denken dat op het technisch vlak de meeste aspecten vrij goed zijn doorgepraat. Bij het overlegplatform waren de verschillende sectoren betrokken. Tijdens de voorbije jaren zijn daar ook een aantal vergaderingen geweest.

Een ander puntje is de aandacht voor de werkomstandigheden van de verschillende actoren. Als men wil komen tot een beter respect voor de wetgeving, zal men ook de verantwoordelijkheden ter sprake moeten brengen. Het komt erop aan om de correcte randvoorwaarden te creëren opdat de verschillende actoren die verantwoordelijkheden kunnen opnemen. Daar is vrij veel over gediscussieerd. Men moet ook zorgen dat de procedures beheersbaar zijn en aangepast aan de werkomstandigheden van de verschillende actoren. Ook belangrijk is

dat de actoren die bepaalde extra taken moeten doen, een vrij correct kader krijgen om daarvoor vergoed te worden.

Een laatste puntje gaat over realistische eisen. Men moet dat op twee manieren interpreteren. Voor eerst moet men nagaan welke eisen realistisch zijn. Verder moet men nagaan wat het eisenniveau is. Het lijkt ons verantwoord eisen te stellen in termen van maximale U-waarde, dus de kwaliteit van elke gebouwcomponent, de globale kwaliteit van de gebouwschil, de globale energieprestatie van het gebouw en daarnaast de minimale ventilatie. Wat de eisenniveaus betreft, wil ik de aandacht vestigen op één punt, namelijk de energieprestatie van het gebouw zelf. Momenteel is het voorstel van de uitvoeringsbesluiten om vanaf januari 2006 het zogenaamde peil E100 in te voeren. Straks licht ik kort toe wat E125 is. Een E100-peil moet in Vlaanderen kunnen, maar is bijzonder moeilijk vanaf januari 2006. Ons voorstel is om een overgangsjaar te voorzien, zoals in het verleden gebeurd is voor het K-peil en zoals het ook in Nederland is gebeurd bij de invoering van de wetgeving. Men mag het probleem voor de bouw, namelijk zich de methode eigen maken en oplossingen te zoeken, niet onderschatten. Een overgangsjaar met een minder streng eisenniveau is ten eerste wenselijk.

We nemen als voorbeeld een rijwoning met als startsituatie een isolatiepeil K45, hoog rendementsglas, een klassieke ventilatie, geen zonnewering, een normale lage temperatuurketel en warm water op voorraadboiler. Men vindt dus een K-peil K45 en een E-peil E125. Dat lijkt ons als startniveau voor de wetgeving vrij goed. Vooral op isolatie is dat een duidelijke verbetering, in vergelijking met de vroeger gehanteerde K55. De bouw moet inspeelen op dat hele kader van betere controle. Gaat men beter isoleren, dan verbetert ook het E-peil. Men ziet duidelijk de impact van de isolatie op de energieprestatie. Het E-peil schenkt duidelijk aandacht aan de isolatiekwaliteit van het gebouw.

Het E-peil gaat nog veel verder. Men wil ook andere maatregelen in dat totale energiebeeld in rekening brengen. Op de grafiek ziet men de startsituatie van een E125 met een lage temperatuurketel. Als men een K35 hanteert, dan verbetert het tot een E114. Wat wil dan de energieprestatieregeling stimuleren? Als men een andere ketel neemt, de nog juist Europees toelaatbare standaardketel, dan krijgt men een slechter energiepeil. Als men een minder goede condenserende ketel neemt, dan krijgt men een E-peil van 117. Als men een zeer goede condenserende ketel neemt, dan komt men tot een E112. Louter door een ketelverbetering

doet men een besparing in het energiepeil. Ik hoop dat dit het belang aantoonst van de energieprestatiebenadering.

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer : De bouwheer leert al die dingen niet. Een van de meest cruciale punten is wie bereid is om daar op deze manier aan mee te werken. Als men dat niet heeft, dan heeft men een enorme bureaucratie en een enorme controle. Hoe kan men ertoe komen dat zowel de architect, als de bouwheer, de bouwmeester en de aannemer op deze manier gaan werken? De idee die hier achter zit, vind ik schitterend, maar de uitvoering is onvoorstelbaar bureaucratisch. Als ik morgen een bewuste bouwheer ben, dan word ik met deze dingen niet geconfronteerd.

Als men dit decreet als wetgever leest, dan vraagt men zich af wie allemaal weer nieuwe opdrachten krijgt. Men gaat dan opnieuw een heel controlesysteem inbouwen, terwijl het meest cruciale is dat zij die ervoor kunnen zorgen dat men niet tot aan die controle moet komen, u wellicht niet direct op dat spoor helpen. De wetgeving is er, maar men voldoet er niet aan.

De heer Marc Cordeel : De sleutelfiguur is eigenlijk de ontwerper, maar die zal zich moeten specialiseren met technici en ingenieurs. Er zit echter een addertje onder het gras. Wil de opdrachtgever dat betalen? Zal de kostprijs hierdoor verhogen, want hoe meer studie en controle er gedaan wordt, hoe hoger de kostprijs van de totaalbouw zal zijn.

De heer Peter Wouters : Die bezorgdheid is inderdaad zeer belangrijk. Het mag geen bureaucratisch instrument worden. Laat ons nog even stilstaan bij het voorbeeld. Enerzijds is er de moeilijkheid van de berekening. Voor de condenserende ketel betekent het gewoon dat de ontwerper een model moet kiezen. Hij moet dus geen expert worden, want dat is de taak van de industrie. Anderzijds is er de cruciale vraag waarom dit beter zou toegepast worden dan de huidige wetgeving. Het voorstel van decreet impliceert dat men gaat naar een bewijsvoering op het einde van de werken en niet langer bij de bouwaanvraag. Dat is een belangrijke verandering.

Verder is er een duidelijke verantwoordelijkheid van de EP-verslaggever. Dat kan gelijk welke ingenieur of architect zijn. Die heeft de verantwoordelijkheid voor een correcte rapportering, waarvan wij geloven dat die technisch niet zo moeilijk is. Als hij iets foutief zou rapporteren dat technisch niet moeilijk is, dan heeft hij die aansprakelijkheid. De voornaamste taak van de controle ligt niet bij de overheid, omdat de koper, de huurder, iedereen die

bij het gebouw betrokken is, dat energiecertificaat zal krijgen. Dat zal zo opgesteld zijn dat het ook voor een niet-expert leesbaar is. Wij denken dat architecten, uitvoerders, toeleveranciers niet gemotiveerd zullen zijn om de wetgeving niet correct toe te passen. In het huidige voorstel van decreet is het zo dat als de architect vaststelt dat men in de loop van het proces maatregelen zou nemen die leiden tot niet-conformiteit, hij aan de bouwheer moet melden dat hij moet opletten voor een beslissing die tot niet-conformiteit leidt. Dit is zeer intensief met verschillende actoren besproken. Hoewel de procedure technisch vrij complex is, is ze voor een doorsnee gebouw heel beheersbaar. Er zijn ook heel wat goede randvoorwaarden om tot een correcte implementatie te komen.

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer : Betekent dit niet dat u zal moeten beginnen om de architecten en ingenieurs aan te zetten tot betere en grotere studies daaromtrent ? Ik heb de laatste tien jaren heel wat gebouwd en ik durf u niet zeggen dat ik altijd de juiste antwoorden heb gekregen, noch van de ingenieurs, noch van de architecten. De bouwheer wordt de uiteindelijke verantwoordelijke, maar in feite weet hij daar niets van. De gespecialiseerde ingenieurs kunnen u ook niet altijd op de juiste weg helpen.

De heer Peter Wouters : Het hele voorstel van decreet is opgesteld vanuit de veronderstelling dat de bouwheer niet deskundig is, maar dat er toch de nodige garanties zijn dat hij op voorhand verwittigd wordt als hij zou beslissingen nemen die niet conform zijn. Het mag niet zijn dat een bouwheer zou beboet worden voor zijn onwetendheid.

Andere zaken zoals beter luchtdicht bouwen, warmterecuperatie bij gebalanceerde ventilatie en de toepassing van zonnewering kunnen door de methodiek geëvalueerd worden. De methodiek schept ook kansen voor hernieuwbare energie zoals zonnecollectoren of het gebruik van fotovoltatische energie.

Dit schema geeft de verhouding tussen energieprestatie en regelgeving goed weer. De overheid stelt het eisenniveau vast en bepaalt een rekenmethodiek. De markt moet echter nagaan wat de meest economisch verantwoorde maatregelen zijn. Ook inzake innovatie kan dit een bepaalde dynamiek creëren. Het lijkt ons echter belangrijk dat de invoering op een getrapte wijze gebeurt. Voor de bouw is een overgangsfase van een jaar een belangrijke troef.

Wat zijn de voordelen van de EPR voor de verschillende doelgroepen ? Voor de maatschappij kan deze richtlijn een belangrijke bijdrage leveren om de Kyoto-doelstellingen te helpen realiseren. Verder zal de richtlijn een belangrijke positieve impact hebben op energie, milieu, economie en werkgelegenheid. Voor een bepaald gedeelte van de markt zal er immers bijkomend werk gecreëerd worden. De eigenaars-bouwers zullen een lagere totale kostprijs bekomen. De meeste maatregelen zijn immers kostenverlagend. Men moet komen tot woningen met een beter comfort. Ook het gebouw zelf zal een meerwaarde bieden.

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer : We hebben het hier niet over de investeringskosten. De gebruikskosten zullen dalen. We moeten dit heel duidelijk stellen. De eigenaars-bouwers dragen alle kosten. Het gaat hierbij om de investeringskosten die gespreid worden over 20 tot 50 jaar na de bouw van het gebouw. Men mag hier echt niet misleidend over zijn.

De heer Peter Wouters : Het is duidelijk dat de investeringskosten zullen stijgen. Daarom is het ook beter dat de richtlijn geleidelijk wordt doorgevoerd. Als de bouwsector een jaar de tijd krijgt om na te gaan op welke manier men het beste op de richtlijn kan inspelen, zullen de investeringskosten beter onder controle kunnen worden gehouden. Indien men deze richtlijn in een keer doorvoert, is het best mogelijk dat de toeleveranciers niet klaar zullen zijn, dat men onredelijk hoge eisen gaat stellen of dat bouwpromotoren nog niet echt weten op welke manier ze kunnen inspelen op deze richtlijn. Het is echter duidelijk dat de startkosten hoger zullen zijn.

De kopers en huurders zullen een certificaat ontvangen. Dit zal tot een grotere transparantie inzake de energieprestatie van het gebouw leiden. In principe zou er, op langere termijn, een groter aanbod moeten zijn van energiezuinige, comfortabele woningen. Ten dele zal men ook bepaalde doelgroepen beschermen tegen inefficiënte woningen.

Investeerders en promotoren moeten, over het algemeen, niet overtuigd worden van het nut van energiezuinige verlichting in kantoren. In de huidige context is energie echter geen echt argument voor de verhuur of verkoop van een gebouw. Investeerders en promotoren besteden er dus momenteel weinig aandacht aan. We zijn dus van mening dat dit decreet een beter kader schept voor dergelijke energiezuinige investeringen.

Voor architecten en ingenieurs is deze richtlijn een instrument voor een beter ontwerp. Het zou ook moeten kunnen leiden tot een stimulerend kader voor kwalitatief bouwen. Voor de aannemers zou de richtlijn een beter kader moeten scheppen voor het bouwen van betere, meer kwaliteitsvolle gebouwen. De toeleveringsindustrie verkrijgt met deze regelgeving een betere toegevoegde waarde en stimuleert de toepassing van betere innovatieve systemen. Buitenlandse voorbeelden bewijzen dit. Momenteel worden innovatieve systemen immers vaak geconfronteerd met een heel moeilijke marktintroductie. Een goede EPR kan hier echter een zeer stimulerend instrument voor zijn.

Dit decreet is noodzakelijk om, binnen de Vlaamse context, de EPR-richtlijn te kunnen implementeren. De EPR zal, niet alleen op papier maar ook in de realiteit, zeker leiden tot een veel betere energieprestatie van de gebouwen. We moeten komen tot realistische eisen die ook effectief worden gerealiseerd. De complexiteit van de procedures is vergelijkbaar met die van de buurlanden. Ten slotte is er ook vrij intensief overlegd met de verschillende actoren en is er getracht om alle gevoeligheden zo goed mogelijk in kaart te brengen.

De heer Koen Helsen : Deze Europese richtlijn vraagt ook aandacht voor ventilatie. Vooral de problemen rond condensatie en schimmel moeten gereduceerd worden. Binnen het gebouw moet er voldoende gezonde lucht zijn. Zo staat het er letterlijk.

De heer Wouters had het ook over het luchtdicht bouwen. Men moet dus voldoende aandacht hebben voor de natuurlijke luchttoevoer. Er wordt hiervoor met een aantal ventilatierooster en -systemen gewerkt. De inbraakveiligheid, de waterdichtheid en de insectenwering zijn echter ook belangrijk bij het optrekken van een gebouw. Precies daar knelt het schoentje. Op de markt zijn er immers nogal wat minderwaardige producten verkrijgbaar.

De luchtkwaliteit moet gegarandeerd worden. Men moet er ook over waken dat men niet te luchtdicht bouwt. Hoe ziet de heer Wouters dit ?

De heer Peter Wouters : De Europese richtlijn schenkt inderdaad expliciet aandacht aan de luchtkwaliteit. De derde eis van het voorstel van decreet over de minimale ventilatie beantwoordt hieraan. Het voorstel van decreet voorziet, samen met de uitvoeringsbesluiten, in de ventilatieverplichting voor alle nieuwe gebouwen. Hieraan wordt zeker voldaan.

Voor de eisen in verband met de natuurlijke luchttoevoer baseert men zich momenteel op de Belgische NBN D 50-001-norm. Deze norm dateert uit 1990. Er is inderdaad wat discussie over de juiste prestatiebepalingen van natuurlijke toevoer voor onder andere inbraakbeveiliging en insectenwering. Indien men het nuttig zou vinden dat er een aantal bijkomende eisen gesteld worden, is dit mogelijk. De uitvoeringsbesluiten laten dit toe. Een van de bijlagen van de uitvoeringsbesluiten voorziet in de mogelijkheid van bijkomende eisen voor ventilatie. Momenteel is hierin echter nog niet voorzien.

2. Uiteenzetting door de heren Gert Colliers, namens het Verbond van Vlaamse architecten en Pol Maes, namens het NAV – de Vlaamse Architectenvereniging afgevaardigd door de Orde van Architecten

De heer Gert Colliers : Wij spreken namens de architecten die betrokken werden bij het voorafgaandelijk overleg. Het gaat hierbij in de eerste plaats om de Orde van Architecten.

De Orde van Architecten beschouwde zichzelf als een waarnemer. Ze is immers in de eerste plaats opgericht om een plichtenleer op te stellen en om te waken over de naleving ervan. Het verdedigen van de belangen van de architecten laat ze over aan de beroepsverenigingen. Voor de beroepsverenigingen waren aanwezig in de overleggroep architecten : FAB (Federatie van Architecten van België) ; NAV, de Vlaamse Architectenvereniging ; BVA (Verbond van Vlaamse Architecten) en A-B (Architecten-Bouwers).

Namens de beroepsverenigingen was ook de Federatie van Architecten van België aanwezig. Deze Federatie is een overkoepeling van traditionele architectenverenigingen en was ook als waarnemer aanwezig gedurende het overleg. Het gaat hier immers om een gewestelijke aangelegenheid.

Het Nationale Architectenverbond is niet aangesloten bij de Federatie, maar was wel betrokken bij het overleg. De heer Pol Maes was de afgevaardigde van het NAV.

Ikzelf was de afgevaardigde van het Verbond van Vlaamse Architecten. Dit is de verzameling van de Vlaamse verenigingen die bij de Federatie van Architecten van België zijn aangesloten.

Verder was ook de vereniging Architecten-Bouwers bij het overleg aanwezig. Op deze manier

werden alle architecten die bij een of andere organisatie zijn aangesloten, bij het overleg betrokken.

Het overleg is reeds enkele jaren bezig en wordt gevoerd omdat de architect een belangrijke rol speelt bij de toepassing van de regelgeving. De architect heeft immers te maken met het gebouw en de technieken die erin gebruikt worden.

De energieprestatie is, zoals de heer Wouters het terecht stelde, verbonden met de structuur van het gebouw zelf, met de compactheid van het gebouw en met de samenstelling van de schil. Ook de gebruikte ventilatie-, verlichtings-, en verwarmings-technieken spelen bij dit alles een doorslaggevende rol. De architect wordt met al deze zaken geconfronteerd. Bij kleinere gebouwen doet hij dit in hoogsteigen persoon, bij grotere gebouwen treedt hij op als coördinator. Er zijn aannemers en gespecialiseerde studiebureaus die meer kennis hebben over al deze technieken. Het is echter de architect die het geheel moet coördineren.

Bij dit alles is het belangrijk dat de architect het concept bedenkt. Al te vaak is een gebouw op energetisch vlak ongunstig gebouwd, is het niet compact genoeg of werd het op een slechte manier bedacht. Men denkt dit te kunnen compenseren met technieken, maar dit is een verkeerde opvatting. De toegepaste technieken en het gebouw moeten één geheel vormen. Vandaar dat we menen dat de architect een belangrijke rol speelt.

Bij dit voorstel formuleerden we 4 belangrijke opmerkingen. Alhoewel we, gedurende het overleg, al een aantal voorstellen konden formuleren, verkregen we toch nog graag een aantal aanpassingen. Onze opmerkingen hebben betrekking op de berekeningswijze. Deze berekeningswijze zal als basis dienen voor de beoordeling van de EPB-kwaliteiten van het gebouw. Verder hadden we ook nog opmerkingen bij de omschrijving van de taak van de verslaggever, bij de vorming van de verslaggever en bij de vormvereisten die worden toegepast bij de procedure.

Over de berekeningswijze werd bij het overleg tussen de architecten en de studiegroep van gedachten gewisseld. Deze gedachtewisseling had in eerste plaats betrekking op de toegepaste procedure en minder op het rekenmodel zelf. We betreuren dit, maar we respecteren dit. Het zijn de academici die een rekenmodel hebben bedacht.

We moeten een onderscheid maken tussen enerzijds het eiseniveau en de berekeningswijze. Het eiseniveau is een Vlaamse bevoegdheid. Het is

een middel om de doelstellingen te realiseren. De berekeningswijze daarentegen is een middel om het eiseniveau te controleren. In het voorstel van decreet is voorzien dat de berekeningswijze wordt vastgelegd door de Vlaamse regering. Vermits er geen universele berekeningswijze bestaat, kunnen we dit begrijpen. We vrezen echter dat in België elk gewest en in Europa elk land er een eigen berekeningswijze zal op nahouden. Men kan op dit vlak een vergelijking maken met het verkeersbeleid. Vlaanderen zou niet alleen zijn eigen verkeersbeleid bepalen, maar bovendien een eigen verkeersreglement opstellen. Als de Vlaamse en de Waalse voorrangsregels verschillend zijn, ontstaat er natuurlijk chaos.

Uiteraard heeft het Vlaams Parlement niet de bevoegdheid een berekeningswijze voor heel België uit te werken, maar toch moeten we naar uniformiteit streven. Dit is belangrijk voor de kennis van het rekenmodel. Wanneer een architect zowel in Vlaams-Brabant als in Waals-Brabant en in Brussel aan het werk is, zal zijn kennis minder groot zijn als hij 3 verschillende berekeningsmodellen moet hanteren. Ook in verband met de software die in het vooruitzicht gesteld wordt, is uniformiteit belangrijk. De karakteristieken waarop die software kan worden toegepast zouden op zijn minst Belgisch, en liefst nog Europees moeten zijn.

De toepassing van de EPB-eisen moet natuurlijk controleerbaar zijn, maar de omschrijving van de taak van de verslaggever spitst zich in het voorstel van decreet te veel toe op een controle achteraf. Dat is natuurlijk geen probleem als de architect tegelijkertijd als verslaggever optreedt, maar het zou wel eens voor problemen kunnen zorgen als architect en verslaggever niet een en dezelfde persoon zijn. Wij vrezen dat in dat geval een verschil in interpretatie zou kunnen meespelen, waardoor de vaststelling dat het gebouw niet aan het E-peil voldoet te laat komt. Dat heeft natuurlijk niet veel zin. Daarom pleiten wij voor een controle die vroeger van start gaat, liefst zelfs vooraf.

In die zin deden wij een voorstel dat in het voorstel van decreet zou kunnen worden tussengevoegd. Daarmee willen wij zeker onze verantwoordelijkheden niet afwenden, integendeel. Wij vinden dat de architect de kans moet krijgen zijn verantwoordelijkheid op te nemen door in te spelen op een waarschuwing inzake het halen van het E-peil.

Niet alleen de taak van de verslaggever, maar ook zijn vorming is heel belangrijk. Momenteel is die vrij ruim. Er werd hierbij gedacht aan verslaggevers afkomstig uit de studiebureaus technieken,

meestal ingenieurs in de richting elektro-mechanica, die actief zijn in airconditioning en verwarming. Zij hebben een grote knowhow inzake de installaties, maar zijn veel te veel toegespitst op techniek. Ook het gebouw op zich is heel belangrijk : het gaat niet op een ongeschikt gebouw via technische ingrepen te laten voldoen aan de normen. Wij denken dat een bijkomende opleiding voor de verslaggevers noodzakelijk is. Daarbij willen wij er de nadruk op leggen dat deze niet mag beperkt worden tot het correct invullen van de EPB-aangifte, hoewel dit ook belangrijk is. Het gaat er veel meer om de filosofie van de rekenmodellen te begrijpen en daaruit af te leiden hoe het gebouw moet geconcipeerd worden. Ook voor architecten die reeds langer afgestudeerd zijn is de materie vaak onbekend en zal een bijkomende vorming noodzakelijk zijn.

Voor de bestraffing van de overtreders van de EPB-normen wordt vandaag met administratieve boetes gewerkt. Wij begrijpen dat niet elke overtreding voor de rechtbank kan komen, maar het houdt wel in dat de betrokkene geen kans krijgt zich te verdedigen. Opdat dit toch zou kunnen vragen wij een aanpassing van artikel 27, maar daar komen we later op terug.

De heer Pol Maes : In een overleggroep bekeken wij de praktische omzetting van het voorstel van decreet over EPB. Als architecten hebben wij dagelijks contacten met bouwheren en aannemers en kennen we de problematiek zeer goed. De samenwerking tussen alle betrokken partijen – bouwheer, aannemer en architect – is zeer belangrijk. Zolang de communicatie tussen die drie goed verloopt, is er geen probleem, maar als een van de partijen minder goed meewerkt, kunnen moeilijkheden ontstaan.

Sta me toe enkele algemene opmerkingen te formuleren. In het voorstel van decreet is sprake van een aangetekend schrijven voor de meldingen. We stellen voor dat ook een gedateerd ontvangstbewijs zou volstaan.

In het kader van de ruimtelijke ordening / veiligheidscoördinatie wordt gesproken over een conformiteitsattest – “as-built-plan”. Wij stellen voor dit te coördineren met de EPB-besluiten.

Als inleiding voor onze opmerkingen over enkele artikelen van het voorstel van decreet een overzicht van de procedure : het EPB-voorstel wordt ingediend met de aanvraag voor de bouwvergunning. Het is de bedoeling de bouwheer te sensibiliseren : op die manier zal die verplicht zijn van bij het concept van het gebouw met de EPB-eisen re-

kening te houden. De architect van zijn kant zal van bij het begin concepten en maatregelen voorstellen om het E-peil te bereiken. De aangifte wordt ingediend door de bouwheer na de uitvoering van de werken.

Dan kom ik nu tot enkele opmerkingen per artikel. In artikel 6 is sprake van een vrijstelling en een afwijking, bijvoorbeeld als de tussenkomst van een architect niet vereist is. Wij zouden graag waar- schuwen voor een verschillende interpretatie van deze regel : ook bij de ruimtelijke ordening wordt de regel over het al dan niet nodig zijn van een architect zeer verschillend geïnterpreteerd. Daar geldt de regel dat er een architect moet worden aangesteld als er constructieve ingrepen zijn. Wij zouden naar analogie hiermee voor EPB willen stellen dat de bouwheer moet bijgestaan worden door een verslaggever en/of architect als er invloed is op het verwarmd volume of op het binnenklimaat. Deze benadering stemt veel beter overeen met de doelstelling van de richtlijn.

In artikel 10, § 4, is voorzien in een procedure bij verandering van verslaggever. Meestal is de architect ook verslaggever, maar soms kan een verslaggever de architect adviseren of controleren. Soms werken alle betrokkenen – bouwheer, architect, verslaggever en aannemer – niet optimaal samen en wordt het zeer moeilijk alle informatie te coördineren. Als het mogelijk is, zoals artikel 10 bepaalt, dat een bouwheer van verslaggever kan veranderen, vinden wij het belangrijk dat een tussenverslag wordt opgemaakt. Dit is analoog met de extra verslaggever die moet worden aangesteld als een bouwpromotor tot verkoop overgaat.

In artikel 14, tweede lid, stellen wij vast dat de architect bij een ernstig risico om het E-peil niet te bereiken, verplicht wordt de bouwheer te verwittigen.

Om de aangehaalde redenen vinden wij een informatieplicht door de tussenkomende actoren noodzakelijk. De architect kan niet altijd alles coördineren als de actoren niet allemaal meewerken. Daarom vragen we dat er duidelijk zou bepaald worden dat alle actoren verplicht zijn om alle informatie die van invloed is op het E-peil, direct door te sturen naar de architect, omdat die zicht heeft op het totale concept van het gebouw. Een architect moet zich bovendien altijd onafhankelijk opstellen ten opzichte van zijn bouwheer en van andere actoren zoals aannemers. Zijn rol is het verdedigen van het openbaar belang.

Artikel 27, paragraaf 1, betreft de mededeling van de geldboetes. Als bij de controle door de administratie van het verslag en de aangifte blijkt dat het E-peil anders uitvalt, moet de mogelijkheid geboden worden om tegenargumenten te geven. Vooral in het begin zijn immers verschillende interpretaties van bepaalde gegevens mogelijk. De industrie zal overigens niet alle gegevens van meet af aan correct kunnen aanleveren. Daarom roepen we op niet direct te dreigen met een boete. Er moet een tussenstap mogelijk zijn waarin argumenten uitgewisseld worden. Als er toch een boetebeding toegepast wordt, moet de administratie er bovendien zeker een berekening aan toevoegen, zodat die kan beargumenteerd worden. Uiteindelijk is immers alleen een beroep bij de Raad van State mogelijk. We kunnen ons inbeelden dat de berekening bij de Raad van State niet meer zal worden gemaakt.

In antwoord op de opmerkingen van de voorzitter over de praktische haalbaarheid, wil ik benadrukken dat de architect in eerste instantie instaat voor het totaalconcept van het project. Er bestaan nu reeds diverse te raadplegen documenten, o.a. het prestatiebestek voor de PPS-woningen. Er bestaan duidelijke reglementeringen voor socialewoningbouw en voor de VIPA-projecten, die de voorgestelde EPB-eisen reeds positief benaderen. Het is uiteindelijk het eisenprogramma, dat bepaald wordt door de bouwheer, dat zeer belangrijk is. Handhaving moet vermeden worden door sensibilisering. Dat kan ook door mensen te belonen in plaats van ze alleen te beboeten.

Met het EPB-decreet zal er een verbetering komen in de concurrentiepositie op de bouwmarkt door een objectieve vergelijkingsmogelijkheid ten voordele van de consument, o.a. van de architect ten opzichte van promotoren en sleutel-op-de-deurfirma's en tussen deze onderling. De EPB-benadering kan een verbetering zijn t.o.v. de hedendaagse praktijk. Sommige architecten/firma's volgen de K-peilberekening gewoon niet omdat ze ervan uitgaan dat dat toch niet gecontroleerd wordt. Ze sturen telkens weer verkeerde informatie door naar hun bouwheren, zelfs met misbruiken inzake prijsaanpassingen. De gevolgen van verkeerde informatie en interpretaties komen uiteindelijk ten laste van de bouwheer.

Aan het WTCB willen we vragen om de energierekening in de software op te nemen zodat mensen de invloed op hun energiebesparing direct kunnen vernemen, en zeker ook altijd een inzicht hebben op hun energieverbruik op lange termijn. Mensen zullen iets meer kunnen lenen, maar uiteindelijk

zullen zij minder intresten betalen door de besparing op het energieverbruik.

De heer Marc Cordeel : Klopt het dat de Orde van Architecten vragende partij was voor controle op de studie van hun projecten ? De ingenieurs-architecten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van hun project. Zij kunnen ook fouten maken. Zou het daarom niet verstandig zijn om, voor de studie volledig klaar is, een zeker controlemechanisme in te bouwen, zodat de architecten een perfecte studie op tafel kunnen leggen en de aannemer perfect zijn werk kan uitvoeren ?

De heer Gert Colliers : Het is mogelijk dat de verslaggever een derde partij is. Als u dat wenst, dan kan dat. Als men onvoldoende vertrouwen heeft in de mensen die het project begeleiden, kan men ervoor kiezen om een onafhankelijke verslaggever aan te duiden die belast wordt met de controle.

De heer Marc Cordeel : Een architect heeft niet altijd de techniek of knowhow om bijvoorbeeld een verwarming uit te rekenen. Hij moet zich daarvoor laten bijstaan door gespecialiseerde bureaus of ingenieurs. Daarop moet toch wat controle uitgeoefend worden.

De heer Gert Colliers : Als de architect ervan uitgaat dat de verwarmingsinstallatie een bepaalde prestatie zal leveren en achteraf blijkt dat dat niet zo is, wie is daar dan uiteindelijk verantwoordelijk voor ?

De heer Marc Cordeel : Dat is precies mijn vraag.

De heer Gert Colliers : We vrezen dat de architect in vele gevallen verantwoordelijk zal worden gesteld.

De heer Pol Maes : Vandaar dat wij vragen om in het voorstel van decreet te bepalen dat de verslaggever die moet worden aangeduid als de bouw begint, zijn berekening moet maken voordat men de uitvoering start, zodat er uiteindelijk kan ingegrepen worden als een en ander niet voldoet. Het zal iets beter moeten worden berekend dan het E-peil 100 of 125 om eventueel kleine interpretaties op te vangen.

De heer Marc Cordeel : In de praktijk moet een aannemer vaak beginnen aan een gebouw waarvan de studie nog niet volledig afgerond is. De problemen komen achteraf. Bij de oplevering van het gebouw zouden alle puntjes op de i moeten staan.

De heer Pol Maes : Als een architect een EPB-voorstel invult, zal de software te zijner beschikking staan om dat te toetsen. Ik vermoed dat daarin de oplossing ligt. Als die goed en consequent wordt toegepast, zal dat geen problemen opleveren. Maar we zijn natuurlijk nog altijd in volle verwachting van die software. Anderzijds stellen we vast dat er bijvoorbeeld in Nederland software bestaat en daar zijn er goede oplossingen inzake concepten en maatregelen. Voor de omzetting naar de bouwheer is een sensibiliseringscampagne van de overheid en de architecten nodig.

De heer Gert Colliers : In die zin vinden we een overgangperiode belangrijk. Door een slechte start kan heel de campagne gehypothekeerd worden.

De heer Marc Cordeel : Een architect speelt de verwarming nu eenmaal door naar de leverancier of de installateur, die een en ander bepaalt met de natte vinger.

De heer Pol Maes : Die tijd zal inderdaad voorbij zijn. Vandaar dat wij ervoor pleiten dat alle gegevens altijd bij de architect terechtkomen, zodat hij ze kan inpassen in de berekening.

De heer Marc Cordeel : De ingenieurs-architecten en studiebureaus moeten worden opgewaardeerd.

3. Uiteenzetting door de heer Jan Dhondt, namens de Vlaamse Confederatie Bouw (VCB)

De heer Jan Dhondt : VCB ontving pas vorige week woensdag de uitnodiging voor deze hoorzitting. Daardoor was er slechts een beperkte consultatie van de leden-aannemers mogelijk. Ik vertolk hier dan ook geen standpunt ten gronde over het voorstel van decreet. Een verdere analyse van het voorstel is noodzakelijk.

De bouwsector is een uitgesproken voorstander van energiebesparing, zowel in de woningbouw als daarbuiten. Het is belangrijk dat er een opsplitsing wordt gemaakt tussen residentiële en niet-residentiële bouw, aangezien de manier van werken inzake ontwerp en uitvoering in beide segmenten verschilt. De bestaande reglementering is vatbaar voor verbetering. De K55-norm wordt in vele gevallen niet gehaald. De bestaande reglementering moet worden uitgebreid en mag zich niet beperken tot energieverlies via de gebouwschil.

De Vlaamse bouwsector neemt meer dan 20 procent van het totale energieverbruik voor zijn reke-

ning. Wij stellen vast dat er tussen 1990 en 2001 een stijging was van 26 procent, waarvan vooral de stijging van 70 procent in de tertiaire sector opmerkelijk was. Het residentiële aandeel stijgt echter ook nog steeds. Deze evolutie heeft gevolgen voor de CO₂-emissie, die belangrijk is voor het behalen van de Kyoto-normen. De Vlaamse bouw staat in voor 25 procent van de totale CO₂-uitstoot. Tijdens de periode van 1990 tot 2001 was er een stijging waar te nemen van 17 procent. De tertiaire sector was verantwoordelijk voor 74 procent van deze toename. Ten opzichte van de totale CO₂-uitstoot is het aandeel van de bouwsector licht gestegen.

Het Vlaamse woningpark heeft te maken met een zware last uit het verleden. Oost- en West-Vlaanderen worden gekenmerkt door oudere woningen. Limburg en Vlaams-Brabant hebben eerder een jong woningpatrimonium. In de cijfers van 1991 kan men zien dat Oost- en West-Vlaanderen veel woningen tellen die tussen 46 en 70 jaar oud zijn. Deze woningen zijn op dit moment toe aan renovatie, aangezien ook zij verantwoordelijk zijn voor een groot deel van het energiegebruik. De situatie zal niet verbeteren tegen 2010. De woningen worden ouder, zodat in Oost-Vlaanderen bijna een derde van de woningen ouder zal zijn dan 70 jaar. Een deel van deze woningen zullen reeds gerenoveerd zijn, maar zij worden veelal bewoond door mensen die meestal niet de mogelijkheid hebben om grondige renovaties uit te voeren. Men kan zich wel concentreren op een voorstel van decreet voor energiebesparing, maar de burgers zullen het moeten uitvoeren.

Uit de socio-economische enquête van het Nationaal Instituut voor de Statistiek bleek dat het isolatieniveau in Vlaanderen redelijk is. We hebben een matige isolatie voor daken en een betere isolatie door dubbele beglazing. In werkelijkheid zijn deze cijfers echter minder accuraat, aangezien in de enquête de vraag werd gesteld of er ergens in de woning dubbele beglazing aanwezig was. Geïsoleerde daken bevinden zich in de middencategorie, geïsoleerde buitenmuren scoren iets slechter. Men heeft geen vragen gesteld over vloerisolatie, maar ik ben er zeker van dat het isolatiepeil hiervoor nog lager ligt. Er is nog veel ruimte om bijkomend te isoleren en er zijn mogelijkheden om dit te stimuleren.

Uit enquêtes van de VCB blijkt dat de Vlaming isolatie belangrijk vindt. Op vlak van woningbouw en comfort behoren thermische en akoestische isolatie, superiserende beglazing naar geluid en warmte en vloerisolatie bij de topprioriteiten. Isolatie is voor de Vlaming een deel van het comfort van zijn woning. Deze cijfers worden systematisch

bevestigd. Een andere enquête stelde de vraag of prijs dan wel kwaliteit belangrijker zijn bij isolatie. Men kan bijvoorbeeld duidelijk vaststellen dat voor domotica de prijs veel belangrijker wordt geacht dan de kwaliteit. Dit is echter niet waar voor buitenschrijnwerk, isolatie, beglazing en centrale verwarming, waar de kwaliteit primeert op de prijs.

De VCB vroeg zich ook af wat het effect is van de belastingsstimuli van de federale overheid. De stimuli blijken bij 60 procent van de Vlamingen bekend te zijn ; 60 procent van deze mensen overweegt werken uit te voeren ten gevolge van deze stimuli, terwijl 19 procent dat zeker zal doen. Van deze 80 procent zal 60 procent versneld werken uitvoeren om snel te genieten van de fiscale voordelen. Het stimulerend aspect van de isolatiemaatregelen slaat dus aan bij de particulieren.

De tabel geeft in detail aan welke veranderingen in aanmerking komen voor belastingvermindering. De vervanging van de stookketel, het plaatsen van dubbele beglazing en het aanbrengen van dakisolatie blijken de bekendste maatregelen te zijn. Mensen die antwoorden dat ze op de hoogte zijn van de fiscale stimuli gaan vaak over tot het plaatsen van dubbele beglazing of dakisolatie. Het vervangen van stookketels gebeurt minder snel. Meestal zal men de ketel gebruiken totdat hij moet hersteld worden. 70 procent van de mensen die niet op de hoogte waren van de stimuli, antwoordden dat zij zouden beïnvloed geweest zijn voor de plaatsing van dubbele beglazing en dakisolatie. Men kan besluiten dat de stimuli duidelijk effect hebben.

Vlaanderen heeft ongeveer 330.000 woningen die in slechte staat verkeren. Deze woningen bevinden zich op de grens van het toelaatbare, maar de huurders of eigenaars hebben meestal geen andere keuze. De markt houdt zichzelf in stand omdat de huurders geen middelen hebben om een betere woning te huren of omdat de eigenaars geen behoefte hebben om de woning te verbeteren. Ik denk daarbij aan bejaarde bewoners die de moed niet meer hebben om de noodzakelijke werken uit te voeren. Ook successierechten spelen daarbij een rol. Elke meerwaarde die zij aanbrengen aan de woning wordt achteraf aangerekend, waardoor deze woningen niet worden aangepast. Bepaalde begeleidende maatregelen zijn dus noodzakelijk. Indien een eigenaar zijn woning verbetert, zal die dat doorrekenen in de huurprijs. Dit kan de huurders financiële problemen bezorgen.

Wij hebben een aantal specifieke opmerkingen over het voorstel van decreet. In eerste instantie willen we erop wijzen dat de opname van de niet-

residentiële sector positief is, omdat de aanpak en de uitvoering in de niet-woningbouw totaal anders is dan in de woningbouw. In de niet-woningbouw gaat het meestal om grotere projecten waar studie-bureaus en grote aannemers aan te pas komen. Bij de woningbouw heeft men voornamelijk kleine aannemers. De helft van de markt in Vlaanderen bestaat uit aannemers die minder dan vijf werknemers in dienst hebben. Dat zijn dus heel kleine bedrijven die niets anders doen dan bouwen en geen feeling hebben voor het achterliggende paperassenwerk. Voor deze groep is dat een probleem. Zij hebben al moeite met het K-peil. Nu moet dat evolueren naar een E-niveau. Sensibilisering zal dus zeer belangrijk zijn. De afwijking waarin wordt voorzien voor een aantal afzonderlijke categorieën zoals kerken en beschermde gebouwen, is positief. We moeten daarmee rekening houden. Het blijkt wel dat die procedure via de Vlaamse regering moet passeren. We pleiten ervoor om dat toch iets soepeler te houden.

We hebben ook nog een aantal negatieve opmerkingen over het voorstel van decreet. Het blijft een ingewikkelde berekeningswijze. Deze is ontwikkeld door mensen die ermee vertrouwd zijn en die het vanzelfsprekend achten dat dit kan doorgevoerd worden. In de praktijk zijn het echter nog steeds mensen die met hun handen werken en niet met hun hoofd. Daarmee moet men rekening houden. Het decreet is op het eerste zicht een boetedecreet met een repressief karakter en met snel oplopende boetes. Voor de buitenschil zit men bijvoorbeeld met een factor 60. Mensen die zich daaraan houden hebben inderdaad niets te vrezen, maar wat gebeurt er als het niet loopt zoals het moet. De perceptie bij de bevolking is ook belangrijk. Het stimulerende aspect vanuit het federale niveau komt positief over. Het zou goed zijn dit eventueel ook in dit decreet in te voeren. Het decreet leidt ook tot bijkomende administratie. Het is een altijd terugkerend probleem. Nieuwe maatregelen die gaan altijd gepaard met bijkomende administratie. Er komt ook opnieuw een extra deskundige bij. Het decreet legt de lat hoog. Het halen van het E125-niveau tegen 2006 is niet evident, als men ziet dat het K55-peil dat op dit moment wordt geëist, in veel gevallen niet gehaald wordt. Nu moeten we voor een E125 zeker naar een K45. Een E100-niveau tegen 2007 is voor de sector eigenlijk zelfs te hoog. We zouden dat op een andere manier willen bereiken. Het is en blijft een kostenverhoging voor de bouwheer die al een zeer zware last te dragen heeft bij het verwerven van bouwgrond en bij het bouwen zelf. Als een bouwheer kan besparen op bepaalde zaken, dan zal hij dat in sommige gevallen ook doen. Een kortetermijnoplossing voor de

financiering vertaalt zich niet onmiddellijk in een langetermijnopbrengst. Tenslotte moet het decreet ook duidelijkheid geven inzake de aansprakelijkheid. Het moet duidelijk zijn wie uiteindelijk schuldig is als het verkeerd loopt. Dat moet effectief bijdragen tot het transparante karakter van het decreet.

Wij suggereren in eerste instantie dat men zorgt voor een voldoende lange overgangperiode. Men moet de sector de kans geven om zich aan te passen. Op dit moment zijn er bedrijven die een orderboek hebben van meer dan een jaar. Dat gaat om projecten die nu al in voorbereiding zijn om binnen dit en een jaar in uitvoering gebracht te worden. Als zij tegen dan al in orde moeten zijn, dan moet dat nu al kunnen worden ingebracht in het ontwerp, waardoor men een jaar verliest voor de voorbereiding.

Verder vragen we om de EPR-eisen soepeler te maken. Stel ze in eerste instantie op een E125-niveau in plaats van een E100-niveau en tracht in een tweede fase de verlaging of een verbetering te realiseren via stimulerend beleid. Mensen zijn veel gevoeliger voor stimuli, ook al zijn die beperkt. Als men een norm opgelegd krijgt met een boete als men er niet aan voldoet, dan geeft dat onmiddellijk een negatief sentiment. Eenmalige ongewilde berekeningsfouten mogen niet over dezelfde kam gescheurd worden als de rest. Er moet toch gekeken worden naar een marge betreffende de haalbaarheid van het effectief punctueel volgen van die eisen. We vragen ook om die EPR-eisen te combineren met een stimulerend beleid voor een aantal bijkomende maatregelen. Op federaal niveau hebben wij een aantal zaken die de bouwschil op zich energiezuiniger moeten maken. Dit decreet kan ook het kader vormen om daar iets aan toe te voegen, om bijvoorbeeld muur- en vloerisolatie daarin op te nemen. Dat zijn twee zaken die nog veel moeilijker ingang vinden in de sector. Het zijn vooral muur- en vloerisolatie die stimulerend moeten aangemoedigd worden. We vragen ook overleg met de sector inzake de gefaseerde invoering en de invoering van het certificaat. Tenslotte vragen we om de administratie en het systeem zo beperkt en zo eenvoudig mogelijk te houden.

Wij kunnen besluiten dat de bouwsector een belangrijke bijdrage kan leveren in de reductie van de uitstoot van broeikasgassen. Wij zijn daar ook voorstander van en wij willen daar zeker aan meewerken. Als eerste prioriteit stellen wij onszelf dat wij die implementatie naar onze aannemers moeten kunnen overbrengen. Die berekeningsmethode moet ingang vinden in het proces. Als we dat ambi-

tieuze E125-niveau zouden halen, dan zouden we als sector zeer tevreden zijn. We komen dan ook tegemoet aan de Europese richtlijn. Er zijn nog belangrijke verbeteringen mogelijk om het energieverbruik in residentiële en niet-residentiële bouw te reduceren. Het niet-residentiële aspect kan een voortrekkersrol spelen omdat daar de organisatie en het ontwerp van een aantal projecten gestroomlijnder en professioneler worden aangepakt dan in de woningbouw. De mentaliteit is naar onze mening rijp om via stimulering het energieverbruik rationeler te maken. Blok dat niet af door sanctionerend te zijn en blijf de sectoren betrekken bij het overleg.

4. Vragenronde en antwoorden

De voorzitter : Ik dank de vier sprekers voor hun bereidwilligheid om hierop zo snel in te spelen. Zijn er nog vragen aan de sprekers ?

De heer Pieter Huybrechts : Ik wil iets vragen aan de heer Dhondt. U heeft daarnet gezegd dat de EPR-normering kostenverhogend zal zijn. Heeft u enig idee wat de kostprijsverhoging zal zijn voor een modale woning ten opzichte van de vorige eisen en de eisen die in dit voorstel van decreet worden gesteld ?

De heer André Denys : Ik ben onder de indruk gekomen van de uiteenzetting van de heer Dhondt. Hij voegt er een nieuw element aan toe, namelijk het stimulerende beleid. Ik stel voor dat wij straks onze werkzaamheden stoppen zodat we dit eens kunnen laten bezinken.

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer, voorzitter : We zullen straks zien hoe we dat gaan oplossen. We gaan het decreet vandaag niet afwerken.

De heer Robert Voorhamme : In dat verband gebeurt hier natuurlijk wat ik vreesde. Dat is een beetje ingegeven door de uiteenzetting van de heer Dhondt. Inzake het rationeel energieverbruik is er een veelheid aan wettelijke en decretale instrumenten. Eén facet daarvan is het handhavingsbeleid. Het is naast de kwestie om dit aan te grijpen om andere reeds bestaande en niet-bestaande decretale regelgevingen in verband met het stimuleringsbeleid te gaan bespreken. De doelstelling van dit decreet is niet het ontwikkelen van een stimuleringsbeleid. De doelstelling is een euvel uit de wereld helpen, namelijk dat het niet volstaat om als overheid normen te stellen en te denken dat iedereen ze vanzelf zal naleven. We moeten ervoor zorgen dat normen op een zo weinig bureaucratisch

mogelijke manier nageleefd worden. Ik zou niet graag hebben dat dit decreet afglijdt in een bespreking over stimuleringsbeleid. Het is niet de bedoeling van de indieners om uitsluitend een sanctiebeleid te voeren.

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer : Dat is ook niet de bedoeling.

De heer Robert Voorhamme : Het is evenmin de bedoeling van de indieners om geen stimuleringsbeleid maar uitsluitend een bestraffingbeleid te voeren. Ik geef de heer Dhondt gelijk dat ook dat aspect belangrijk is in een REG-beleid, maar laat ons de bespreking toespitsen op de doelstellingen van het voorstel.

De heer Jos Bex : Met de voorgestelde maatregelen kan er nog heel wat energie bespaard worden. Het is heel belangrijk om te weten over hoeveel energie het precies gaat. Besparen is ook een vorm van stimulans. Er zijn bepaalde studies waaruit blijkt dat er nog veel besparingen mogelijk zijn. Bestaat er buiten de bestaande wetenschappelijke documenten nog leesbare informatie voor leken ?

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer : Hoeveel antwoorden zijn er verwerkt in de enquête ? Is de enquête gericht naar de bewoners van huizen en van appartementen ? Kan men bij een prijszetting een onderscheid maken tussen energiebesparende ingrepen, die worden gerecupereerd in de jaren nadien, en de verhoging van de kostprijs omwille van extra uitgaven aan architecten en ingenieurs ? Het is belangrijk om over exacte gegevens te beschikken.

De heer Koen Helsen : In artikel 3 2° staat dat de niet-verwarmde delen niet in aanmerking komen. Kan de spreker zijn uitleg daarover herhalen ?

De heer Jan Dhondt : We hebben geen exacte berekening van de kosten. Ik denk echter dat het niet meer dan 5 procent van de bouwkost kan zijn. Een bouwheer bepaalt in eerste instantie hoeveel hij kan lenen en welke woning hij daarmee kan bouwen. Pas dan gaat hij zich verdiepen in de bouwcomponenten en het uitzicht van de woning. In principe gaat hij tot het uiterste van zijn financiële mogelijkheden. De vijf procent is verwaarloosbaar maar komt toch boven op de totale kosten. Dat is een probleem want de bouwheer moet dus elders besparen. Niemand boet graag comfort in voor iets, wat voor sommigen ondergeschikt is. Dat is echter subjectief.

De kostenverhoging is geen bepalende factor, zeker niet omdat er op lange termijn een besparing wordt gerealiseerd. Op minder dan 10 jaar kunnen de kosten voor energiebesparende maatregelen worden gerecupereerd. Veel hangt af van de kostprijs van de verwarmingsinstallatie. Een betere isolatie zal die termijn nog verkorten.

Aannemers kunnen hun klanten plezieren door hen te wijzen op de stimulerende maatregelen van de overheid. Dat beleid omkeren en boetes opleggen als men niet voldoet aan een aantal bepalingen zou die positieve tendens tegengaan. Dit voorstel van decreet is voor mij vooral een mogelijkheid om ook andere vormen van isolatie, bijvoorbeeld muur- en vloerisolatie te promoten.

Dit komt natuurlijk negatiever over. Daarenboven wil ik dit voorstel van decreet gebruiken als kader waarin mogelijkheden worden gecreëerd om, op een ander niveau, mogelijkheden voor muur- en vloerisolatie te introduceren. Uiteindelijk zijn dit immers zaken die als reden kunnen worden gebruikt om bijkomende eisen te stellen. Men wil daarenboven het behalen van de EPR-norm stimuleren. Ik verwacht zeker niet dat dit voorstel van decreet stimulerende maatregelen zal bevatten. Het kan echter wel het kader vormen waaraan stimulerende maatregelen worden gekoppeld.

Elke 6 maanden houden we in de Verbouwkrant, een bijlage van Het Laatste Nieuws, een paginagrote enquête. Deze enquête tracht de bouwplannen, -noden en -behoeften van de Vlaming in kaart te brengen. In verhouding tot de andere kranten kent Het Laatste Nieuws een aanzienlijke oplage en heeft het een specifiek publiek. Het lezerspubliek van Het Laatste Nieuws is een ander van De Standaard. Het gaat om de modale Vlaming. Gemiddeld ontvangen we elke 6 maanden 3.000 tot 3.500 antwoorden.

De heer Peter Wouters : Voor de economische aspecten moet een onderscheid worden gemaakt tussen de kostprijs van de energiebesparende maatregelen, de maatregelen die betrekking hebben op het comfort en de bouwkwaliteit en tussen de kostprijs om de procedures toe te passen.

Voor het verbruik zijn er een aantal gegevens beschikbaar. Om een K45 te bereiken, moet men rekenen op een kostprijs van maximaal 500 tot 1.000 euro. Het is duidelijk dat marktevoluties dit kunnen beïnvloeden. In Duitsland is de kostprijs van hoog rendementsglas met een U-waarde van 1.1 even groot als de kostprijs van gewoon dubbel glas. Vijf tot 10 jaar geleden was dit hoogrendements-

glas echter nog beduidend duurder. Men bekomt dus al 10 eenheden besparingen in het K-peil zonder dat er sprake is van enige meerkost. Het is duidelijk dat er een belangrijk schaafeffect kan zijn als er voldoende productie is. Voor hoogrendementsketels bestaat er nog steeds een meerkost van 500 tot 1.000 euro. Deze meerkost kan echter een besparing van ongeveer 10 eenheden in het E-peil opbrengen.

Voor het comfort en de bescherming van het gebouw tegen bouwschade is de installatie van een ventilatie-installatie een duidelijke meerinvestering. In België heeft men daar, tot nu toe, echter weinig ervaring mee. In Nederland en in Frankrijk wordt dit al op zeer grote schaal geïnstalleerd. De Nederlandse eisen zijn in grote mate vergelijkbaar met de onze. Men houdt er rekening met een meerprijs van 1.500 tot 2.000 euro. Bij aanvang zal dit in België meer zijn. Bij ons zal immers ook de marktintroductie een rol spelen. Marktintroductie betekent immers dat men ook met hogere startkosten rekening moet houden.

Voor de procedure zelf is het van belang te weten op welke manier men tegen deze procedure aankijkt. Als men ervan uitgaat dat de wetgeving al correct wordt toegepast en men de correcte U-waarde en het K-peil berekent, denk ik dat de kostprijs om het correcte E-peil van een modale woning te berekenen, beperkt is. Voor iemand die de procedure kent, is de inspanning beperkt en zou het niet al te veel bijkomende kosten met zich mee mogen brengen. Gaat men er daarentegen echter vanuit dat de berekeningen niet of bijna niet gebeuren en er bijna geen controle op de werf plaatsvindt, dan is het duidelijk dat deze procedure een andere ingesteldheid van de bouwpartner verlangt. In dat geval is er zeker een meerkost. Alles hangt af van de startfase. Indien er geen enkele kwaliteitsbewaking is, is er zeker een meerkost. Als er echter al een aantal aannemers en architecten correct werken, is de meerkost beperkt.

Dit voorstel van decreet besteedt ook aandacht aan boetes. Om diverse redenen geloven we immers dat als men geen stok achter de deur houdt, er altijd wel een partij zal zijn die niet wil meewerken. Men moet dit voorstel van decreet echter niet omschrijven als een boetedecreet. Misschien biedt een vergelijking met wagens soelaas. Overtredingen met wagens worden vaak bestraft. In dit geval bestaat er echter een reële kans dat er bijna geen boetes zullen moeten toegekend worden. Als elke partij zijn taak correct uitvoert, is de kans reëel dat er geen boetes uitgedeeld zullen worden. Men mag immers niet vergeten dat men tot 5 jaar na de

beëindiging van de werkzaamheden verantwoordelijk blijft. Er zullen slechts een beperkt aantal personen bewust de wettelijke bepalingen overtreden. Iemand die echter, per vergissing, een fout begaat mag niet onmiddellijk worden afgestraft.

Dit voorstel van decreet is een stimulerend decreet om de eisen te respecteren. Verder onderschrijven we de stelling van de heer Dhondt wanneer hij stelt dat dit voorstel een goede kapstok kan zijn voor verdere stimulering. Men creëert immers een kader voor een correcte rapportering. Deze rapportering kan dan een basis vormen voor andere stimulerende maatregelen zowel voor bestaande gebouwen als voor nieuwbouw.

De heer Gert Colliers : Ik wens nog even terug te komen op het aspect van de kostprijs. Tot hier toe werden we nog maar alleen geconfronteerd met een theoretisch model. We hadden nog niet de kans om alles eens praktisch uit te rekenen. Intussen werden er al afspraken gemaakt met de ANRE. De ANRE zal de kostprijsvoorbeelden en projecten voor ons narekenen. Er bestaat wel een softwareprogramma dat het rekenmodel toepast. Dit is echter geen gebruiksvriendelijk programma. Als niet-ingewijde architecten kunnen we hiermee niet werken. Men heeft dus afgesproken om alles na te rekenen. Op basis van de afrekening zullen we dan de kostprijs kunnen berekenen. Men zal bestaande projecten narekenen, de waarde van dit alles bepalen en de invloed van bepaalde ingrepen uitrekenen. Op basis van dit alles kunnen wij dan tot de kostprijs komen. Tot nu toe kunnen we dit echter nog niet doen.

Dit geldt ook voor de kostprijs van de studie. Architecten zullen ook als zij geen verslaggever zijn bijkomend werk hebben. Architecten moeten hier van in den beginne oog voor hebben.

Hoeveel werk een architect hier allemaal zal aan besteden, hangt in grote mate af van de gebruiksvriendelijkheid van de software. Gebruiksvriendelijke software kan feedback geven over de gedane ingrepen. Tot nu toe, hebben we echter nog geen zicht over dit alles.

De heer Pol Maes : Ik wens te antwoorden op de vraag van de heer Bex met een verwijzing naar de toelichting bij dit voorstel van decreet. In deze toelichting staan een aantal berekeningen die weergeven welke besparingen op het vlak van het primair energiepeil verwezenlijkt worden.

We zijn bang dat er voor de toepassing van het EPB-decreet met invloed op het comfort en het

binnenklimaat twee snelheden of twee mogelijke toepassingen zouden kunnen ontstaan waarbij sommige mensen wel en andere niet verplicht zullen zijn om een architect of verslaggever te hebben.

Ter illustratie het volgende voorbeeld. Als de ene particulier zijn dak vervangt en daar geen architect moet voor aanduiden, geen verslaggever noodzakelijk en plaatsing van isolatie niet gecontroleerd, terwijl zijn buurman wel een architect en verslaggever moet aanduiden omdat het vervangen van zijn dak een constructieve ingreep is, kan dat aan de burger het verkeerde signaal geven. Aan de ene kant is de toepassing van de wetten rond ruimtelijke ordening zeer streng, en aan de andere kant worden ze vaak zeer soepel toegepast.

Wij menen dat de aanstelling van een architect en/of een verslaggever ook moet worden opgelegd als de werken invloed uitoefenen op verwarming of binnenklimaat. Zij zouden de bouwheer raad kunnen geven, en dat is alleen maar positief. Soms worden werken uitgevoerd zonder enig advies, en wordt achteraf vastgesteld dat het verkeerd gebeurde.

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer : Ik heb het moeilijk met het overvloedig gebruik van airconditioning : het schaadt de gezondheid en verhoogt de CO₂-uitstoot. In een land als het onze zouden de meeste gebouwen het zonder airco moeten kunnen doen, mits een betere constructie en een betere ventilatie. Dat vraagt natuurlijk een extra inspanning van de architecten en van de ingenieurs. Ik zou graag de mening van de heer Wouters hierover horen.

De heer Peter Wouters : Het aspect energieverbruik moet ook bekeken worden in het kader van het beschikbare vermogen. Wat vorig jaar in Italië gebeurde, zou ons hier ook wel eens kunnen overkomen. Het voorstel van aanpak van de energieprestatie houdt expliciet rekening met het verbruik voor airconditioning en kijkt naar het zomercomfort in de gebouwen. Airconditioning is dus toegelaten. Er wordt echter ook nagedacht over maatregelen om tot gebouwen te komen waarin geen airco nodig is. Totaal verbieden van airco is niet evident, maar het moet wel ontraden worden. Zo zou men in gebouwen waar reeds een goede zonbeheersing is, kunnen overgaan tot het installeren van koelplafonds. Vandaag worden er nog gebouwen met airco neergezet, die op zich een zeer sterke zonbelasting en interne belasting hebben. Er moet zeker aan de anti-aircodenkpiste gewerkt worden. Wij denken dat het huidige voorstel een grote stimulans is om hierover na te denken.

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer : Welke rol zult u zelf spelen in deze sensibilisering ? Ik denk dat het niet gemakkelijk zal zijn de mensen te overtuigen. Er zal zeer veel in die sensibilisering moeten worden geïnvesteerd. Het voorstel van decreet zal niet volstaan om de airco te bannen. Welke houding zullen de architecten aannemen ?

De heer Robert Voorhamme : Een van de voordelen van het voorstel is dat door de architecten veel meer aan bewustmaking zal gedaan worden. Zij moeten er echt rekening mee houden. Het uitvoerig en correct informeren van de bouwheer is een vorm van stimuleringsbeleid. Er moeten niet altijd premies aan te pas komen.

De heer Gert Colliers : Inderdaad, een gebouw dat door middel van airco moet gekoeld worden, is een voorbeeld van een slecht gebouw dat achteraf met kunstgrepen leefbaar gemaakt wordt. Informatie van hij het begin is primordiaal. Het gebouw zelf en de techniek vormen een onlosmakelijk geheel.

De heer Koen Helsen : Het is belangrijk te stellen dat de niet-verwarmde delen van het gebouw niet in aanmerking komen. De ontwerper moet dus heel duidelijk bepalen wat de buitenschil is en wat het volume omvat. Ik denk hierbij aan veranda's en garages. Heeft u een suggestie om dit te verduidelijken in de tekst of in de uitvoeringsbesluiten ?

De heer Pol Maes : De bepaling van beschermd volume : in het uitvoeringsbesluit is sprake van energiesectoren en ventilatiesectoren. Niet verwarmde delen, bij voorbeeld aangebouwde garages, zullen niet opgenomen worden in het beschermend volume. Bij veranda's vormt dit een probleem, omdat ze wel degelijk invloed hebben op het binnenklimaat. Tegenwoordig worden o.a. veranda's gebouwd met verwarming. Dat is eigenlijk geen goede oplossing vermits een veranda juist als overgangszone dient ter verbetering van het binnenklimaat van de rest van het gebouw. Ik vind het belangrijk ook in die gevallen een architect en/of verslaggever aan te duiden, zodat mensen geïnformeerd worden.

5. Regeling van de werkzaamheden

Mevrouw Wivina Demeester-De Meyer, voorzitter : Er werd vandaag reeds verwezen naar de ontwerpen van uitvoeringsbesluiten. Kunnen de indieners ermee akkoord gaan dat die aan alle commissieleden bezorgd worden ?

De heer Robert Voorhamme : De beslissing hierover komt toe aan de regering. Ik vind uw suggestie wel nuttig. Het oorspronkelijke voorstel van decreet bevatte veel meer elementen, maar in de loop van de besprekingen werd vaak beslist een en ander in de uitvoeringsbesluiten op te nemen.

De voorzitter : Dan zal de commissie de minister vragen de uitvoeringsbesluiten ter beschikking te stellen.

Ik stel voor dat we de bespreking van het voorstel van decreet uitstellen tot volgende week dinsdag 30 maart vanaf 14 uur. De minister kan toch pas later aanwezig zijn, maar dat is geen beletsel voor de behandeling van een voorstel van decreet.

De heer Robert Voorhamme : Ik vind dat we de zaak niet verder kunnen afhandelen zonder de minister, zeker als we daarbij over de uitvoeringsbesluiten kunnen beschikken.

De voorzitter : Wij zullen volgende week, dinsdag 30 maart om 14.00 uur, de bespreking aanvatten met het verzoek dat de adviseur van de minister daarbij ook permanent aanwezig is, en we vragen dat de minister nadat hij in andere commissies waar hij verwacht wordt, ter beschikking is om naar onze commissievergadering te komen.

De verslaggever,

De voorzitter,

Jean-Paul
PEUSKENS

Wivina
DEMEESTER-DE MEYER
